

Metodický pokyn – 1. aktualizácia
hlavného odborníka MZ SR pre orgánové transplantácie
určený pre manažment pacientov po orgánových transplantáciách, transplantačný a odberový
program v období núdzového stavu v dôsledku pandémie COVID-19

Publikované v súlade s uznesením vlády Slovenskej republiky č. 113 zo dňa 15. marca 2020, Opatrením Úradu verejného zdravotníctva SR pri ohrození verejného zdravia č. OLP12595/2020 účinného od dňa 16.03.2020, vydaného z dôvodu vyhlásenia mimoriadnej situácie na území Slovenskej republiky v súvislosti s pandemiou ochorenia COVID-19 vyhlásenou dňa 11.03.2020 generálnym tajomníkom Svetovej zdravotníckej organizácie.

Článok 1

Úvodné ustanovenie

1. Pacienti po orgánových transplantáciách sú v dôsledku nevyhnutnej imunosupresívnej liečby a sprievodných komorbidít vo vysokom riziku COVID-19.
2. Metodickým pokynom HO MZ SR pre orgánové transplantácie zo dňa 21.3.2020 boli na Slovensku počas trvania núdzového stavu:
 - do odvolania pozastavené transplantácie obličiek od živých a mŕtvych darcov,
 - transplantácie pečeni a srdca na Slovensku sú počas trvania núdzového stavu zvažované prísne individuálne na základe charakteristík potenciálneho darcu orgánov a naliehavosti transplantácie u konkrétneho pacienta v prípade, že sa jedná o život zachraňujúci výkon a nie je možné využiť vhodnú premostujúcu metódu,
 - transplantácie pľúc slovenským pacientom v Českej republike sú počas trvania núdzového stavu zvažované prísne individuálne na základe charakteristík potenciálneho darcu orgánov a naliehavosti transplantácie u konkrétneho pacienta v prípade, že sa jedná o život zachraňujúci výkon a nie je možné využiť vhodnú premostujúcu metódu,
 - darcovský program na Slovensku nie je pozastavený, posúdenie potenciálneho darcu orgánov so smrťou mozgu je počas trvania núdzového stavu prísne individuálne.
3. Od začiatku núdzového stavu nebol na Slovensku realizovaný žiaden orgánový odber, nebola realizovaná žiadna transplantácia obličky, pečene ani srdca.
4. Od začiatku núdzového stavu došlo k výraznému obmedzeniu ambulantných návštev v pacientov v transplantačných centrách, väčšina konzultácií sa uskutočňuje telefonicky alebo videohovorom.
5. Od začiatku núdzového stavu nebol hlásený výskyt COVID-19 u žiadneho pacienta po orgánovej transplantácii na Slovensku, táto skupina pacientov dodržiava aj vďaka detailnej informovanosti profesionálnej transplantologickej komunity prísne protiepidemiologické opatrenia a väčšina z nich ostáva v dobrovoľnej karanténe.
6. Dá sa očakávať, že odsúvanie zdravotnej starostlivosti v ambulantnej sfére, pozastavenie transplantácií obličiek a obmedzenie transplantácií srdca, pečeni a pľúc len na urgentné stavy prinesie vážne problémy pacientom čakajúcim na transplantáciu a aj pacientom po orgánových

transplantáciách. Útlm transplantačného programu na Slovensku v dôsledku COVID-19 a pozornosť venovaná prípravám na zvládnutie pandémie vedie k poklesu nahlasovania potenciálnych darcov orgánov. Z dlhodobého hľadiska vnímame tento stav ako neudržateľný.

7. Vzhľadom k tomu, že pribúdajú informácie o úspešných nekomplikovaných orgánových transplantáciách počas pandémie COVID-19 pri zabezpečení protiepidemiologických opatrení, kde riziko komplikácií v súvislosti s COVID-19 nie je vyššie, ako u bežnej populácie, rovnako i vzhľadom k tomu, že situácia na Slovensku je aktuálne relatívne stabilizovaná, navrhujeme aj počas trvania núdzového stavu za predpokladu realizácie všetkých protiepidemiologických úkonov v transplantáčnych centrách zdravotníckych zariadení, ktoré nie sú „červenou zónou“, nasledovné:
 - obnovenie transplantácií obličiek od živých darcov po prísnom individuálnom zvážení stavu príjemcu i darcu – ide hlavne (ale nie výlučne) o preemptívne transplantácie obličiek u nízkorizikových pacientov vo veku do 60 rokov za dodržania prísnych protiepidemiologických opatrení – negatívna epidemiologická anamnéza, 14-dňová karanténa príjemcu aj darcu pred operáciou, opakované testovanie príjemcu aj darcu metódou real-time RT-PCR na SARS-CoV-2 s negatívnym výsledkom,
 - obnovenie transplantácií obličiek od mŕtvych darcov po prísnom individuálnom zvážení stavu imunologicky nízkorizikového príjemcu vo veku do 60 rokov za dodržania prísnych protiepidemiologických opatrení – negatívna epidemiologická anamnéza, opakované testovanie príjemcu metódou real-time RT-PCR na SARS-CoV-2 s negatívnym výsledkom,
 - transplantácie pečeni a srdca na Slovensku naďalej zvažovať prísne individuálne na základe charakteristík potenciálneho darcu orgánov a naliehavosti transplantácie u konkrétneho pacienta čakajúceho na transplantáciu,
 - transplantácie pľúc slovenským pacientom v Českej republike sú počas trvania núdzového stavu zvažované prísne individuálne českými kolegami.
8. Transplantačné centrá zabezpečia informovanie svojich pacientov o opatreniach, ktoré prijali v rámci prevencie šírenia infekcie SARS-CoV-2.
9. Transplantačné centrá zabezpečia informovanie svojich pacientov o postupe pri riešení akútnej zmeny zdravotného stavu.
10. Slovenská transplantologická spoločnosť ako zložka Slovenskej lekárskej spoločnosti zabezpečí na svojej webovej stránke informácie o opatreniach, ktoré transplantačné centrá prijali v rámci prevencie šírenia infekcie SARS-CoV-2 a o postupe pri riešení akútnej zmeny zdravotného stavu.

Článok 2

Čakatelia na orgánovú transplantáciu

1. Počas trvania núdzového stavu sú zrušené konzultácie pacientov v súvislosti s posúdením či prehodnotením spôsobilosti k liečbe transplantáciou obličky. V tejto súvislosti neodporúčame počas trvania núdzového stavu posielat pacientov na odkladné vyšetrenia k iným špecialistom v rámci manažmentu čakacej listiny na transplantáciu obličky, s výnimkou pacientov v urgentnom poradí a pacientov v príprave na transplantáciu obličky od živého darcu, najmä preemptívnu transplantáciu obličky.

2. Počas trvania núdzového stavu sú zrušené všetky odkladné výkony a operácie v rámci predtransplantačnej prípravy.
3. Príprava pacienta na transplantáciu srdca a pečene je riadená príslušným transplantačným centrom (NÚSCH Bratislava, FNŠP Banská Bystrica).
4. Príprava pacienta na transplantáciu pľúc je riadená transplantačným centrom UNB Bratislava v kooperácii s transplantačným centrom vo FN Motol v Prahe.

Článok 3

Ambulantná starostlivosť o pacientov po orgánovej transplantácii

1. Počas trvania núdzového stavu sú pravidelné ambulantné kontroly u pacientov po orgánovej transplantácii redukované a sú riadené príslušnými transplantačnými centrami.
2. Počas trvania núdzového stavu sú zabezpečené telefonické konzultácie a poradenstvo lekárom/ sestrou príslušnej transplantačnej ambulancie.
3. Počas trvania núdzového stavu je zabezpečené elektronické predpisovanie imunosupresív a ostatných nevyhnutných liečiv prostredníctvom e-receptu.
4. Pred už naplánovanou kontrolou telefonicky kontaktuje pacienta lekár/sestra transplantačnej ambulancie a podľa vopred pripraveného dotazníka s cieľovými otázkami zistí aktuálny zdravotný stav pacienta.
5. V prípade, že stav pacienta je stacionárny a je možné termín kontroly posunúť, kontrola sa odloží na iný určený termín.
6. V prípade, že odloženie kontroly na neskorší termín je spojené s rizikom zhoršenia zdravotného stavu pacienta, ambulantné vyšetrenie uskutoční v lekárom presne stanovenom skoršom termíne.
7. Návšteve pacienta v ambulancii transplantačného centra predchádza telefonické triedenie, v deň ambulantnej kontroly dotazníkové triedenie a podpísanie čestného prehlásenia v čakárni ešte pred vstupom do ambulancie, ako aj zabezpečenie prísnych protiepidemiologických opatrení v čakárni aj počas vyšetrenia v ambulancii.
8. Telefonická triáž pacientov, ktorí sú vyšetrovaní v ambulancii transplantačného centra:

Prvým krokom je zodpovedanie „triediacich otázok“:

8.1. Máte Vy alebo iná blízka osoba pozitívnu cestovateľskú anamnézu – cestovali ste posledných 21 dní do zahraničia? (Za rizikové krajiny sa považujú VŠETKY krajiny).

8.2. Boli ste Vy, alebo iná Vám blízka osoba v kontakte s osobou s potvrdenou infekciou koronavírusom?

8.3. Ste Vy alebo iná Vám blízka osoba v nariadenej karanténe? (nariadenej RÚVZ alebo na základe opatrení vlády)?

8.4. Máte Vy alebo iná Vám blízka osoba príznaky infekcie dýchacích ciest?

Prístup pacientov do priestorov ambulancie – ideálne do čakární – umožní lekár len po negatívnom zodpovedaní „triediacich“ otázok.

9. Ak sú odpovede na všetky triediace otázky negatívne: pacienta lekár vyšetruje v nevyhnutnej miere. Pacient môže vstúpiť do priestorov ambulancie transplantačného centra len s nasadenou bariérovou ochranou tváre (rúško, v krajnom prípade šatka a pod.). Pacient pri vyšetrení nepoužíva respirátor s výdychovým ventilom (prípadne ho má prekrytý obyčajným rúškom). Pri vstupe do ambulancie sestra vyzve pacienta a dohliadne na dôkladné umytie si rúk podľa poučenia, prípadne aplikuje alkoholový dezinfekčný prostriedok na ruky. Pri vyšetrení lekár, aj personál použijú ochranné prostriedky bariérovej ochrany odporúčané usmernením Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky prípadne štandardným postupom v zdravotníctve – COVID-19 (ďalej ŠPDTP), v prípade ich momentálneho nedostatku použije štandardné ochranné prostriedky podľa odporúčaní pre minimálne materiálo-technické vybavenie ambulancie, ktoré môžu byť posilnené použitím 2 rúšok naraz, ochranou očí, prípadne jednorazovým plášťom. Po vyšetrení je vykonaná dôkladná dezinfekcia povrchov podľa epidemiologických usmernení.

Ak je ktorákoľvek z triediacich otázok pozitívna, zhodnotí lekár vážnosť stavu pacienta a rozhodne, či odporučí pacientovi obrátiť sa na svojho všeobecného lekára pre dospelých, ktorý pacientovi odporučí ďalší postup na základe platných odporúčaní HH a ŠDTP pre COVID-19.

10. V prípade, ak pacient príde pred čakáreň/do čakárne bez predchádzajúcej telefonickej konzultácie, personál ambulancie zabezpečí triedenie pacientov tak, aby pacienti s podozrením na COVID-19 boli ihneď izolovaní (ak nie je možné mať samostatnú miestnosť na izoláciu, tak oddeliť zónu od iných pacientov aspoň 3 metre a s nasadením rúška pacientovi). Vhodné je, aby pred čakárňou (ale aj na webovej stránke lekára!) bolo zreteľne napísané, na aké t. č. môže pacient zavolať a skonzultovať svoju návštevu v prípade, ak stojí už pred čakárňou. Pre prípad, že ide o pacienta bez mobilného telefónu a teda bez možnosti pred ambulanciou zatelefonovať je nutné zabezpečiť, aby personál ambulancie pravidelne kontroloval priestory čakárne (vrátane vonkajšieho priestoru).
11. Dôležité je dbať pri prevádzke na zvýšenú hygienu, častejšiu dezinfekciu nad rámec bežných odporúčaní, mať k dispozícii osobitne vyhradenú nádobu na infekčný odpad, dezinfikovať miesta, kde dochádza k častému styku pacientov aj personálu, ako sú kľučky, operadlá a bočnice stoličiek, toalety. Vhodné je často vetrať priestory ambulancie i čakárni.

Článok 4

Ústavná starostlivosť o pacientov po orgánovej transplantácii

1. U pacienta po orgánovej transplantácii, ktorý je doma a telefonicky uvádza príznaky podozrivé z COVID-19, odporúčame kontaktovať lekára transplantačného centra a príslušnú infolinku podľa bydliska s cieľom urýchlenej diagnostiky COVID-19, pričom pacienta treba poučiť, aby uviedol, že je po orgánovej transplantácii a užíva imunosupresívne liečivá. Následne sa postupuje v súlade s pokynmi MZ SR a konkrétneho poskytovateľa zdravotnej starostlivosti (UNB, UNM, FnSP BB, UNLP, NÚSCH).
2. Počas trvania núdzového stavu sú zrušené všetky odkladné hospitalizácie, výkony a operácie u pacientov po orgánových transplantáciách s výnimkou výkonov, ktoré budú uvoľnené centrálné.
3. Počas trvania núdzového stavu sú zrušené protokolárne biopsie u pacientov po transplantácii obličky.

4. Počas trvania núdzového stavu sa vykonáva endomyokardiálna biopsia u pacientov do 3. mesiaca po transplantácii srdca za prísnych epidemiologických opatrení (NÚSCH Bratislava).
5. Počas trvania núdzového stavu predchádza neodkladnej ústavnej starostlivosti o pacientov po orgánovej transplantácii v súvislosti s akútnou komplikáciou nesúvisiacou priamo s COVID-19 (napr. pyelonefritída, rejekcia, ...) triedenie a následne sa postupuje v súlade s aktualizovanými pokynmi HH a so štandardným terapeutickým postupom pre akútnu klinickú situáciu tak, ako doteraz. Opatrenia v rámci triedenia si definuje každé transplantačné centrum v súlade s opatreniami a možnosťami príslušného zdravotníckeho zariadenia.

Článok 5

Potenciálni darcovia orgánov so smrťou mozgu

1. Darcovský program počas trvania núdzového stavu na Slovensku nie je pozastavený.
2. Je potrebné udržať odberový program na Slovensku a naďalej aktívne vyhľadávať potenciálnych darcov.
3. Každý potenciálny darca orgánov so smrťou mozgu je individuálne posúdený regionálnym transplantačným koordinátorom a zvážená je potreba a možnosť využitia odobraného orgánu príslušným transplantačným centrom.
4. Potenciálny darca orgánov (ďalej len POD) so smrťou mozgu môže byť akceptovaný len vtedy, ak nemá príznaky respiračnej infekcie, anamnézu kontaktu s COVID-19 a cestovateľskú anamnézu menej ako 14 dní a musí byť testovaný metódou real-time RT-PCR na SARS-CoV-2 s negatívnym výsledkom. Testovanie sa musí uskutočniť v identifikujúcom zdravotníckom zariadení ešte pred prekladom POD do príslušného transplantačného centra a to v urgentnom režime a v certifikovanom laboratóriu.

Článok 6

Záverečné ustanovenia

1. Tento metodický pokyn obsahuje všeobecné odporúčenia týkajúce sa orgánových transplantácií a darcovského programu a zohľadňuje špecifiká transplantácii jednotlivých orgánov.
2. Bol vypracovaný na základe podnetov od špecialistov jednotlivých transplantačných centier.
3. Metodický pokyn je určený pre obdobie núdzového stavu a v tomto čase môže byť na základe nových informácií a skúseností doplnený či prepracovaný.

V Bratislave dňa 14.4.2020

doc. MUDr. Zuzana Žilinská, PhD., MPH, MHA

Hlavná odborníčka MZ SR pre orgánové transplantácie